

MEHRIBONLIK UYIDAGI BOLALAR TA'LIM – TARBIYASI VA PSIXOLOGIYASI

Elmurodova Dilnoza Shuhrat qizi

Iqtisodiyot va Pedagogika universiteti

O'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolamiz mamlakatimizdagi mehribonlik uylarida yashovchi bolalar va ularning bu yerga kelib qolish tarixlari. Hozirda ta'lim – tarbiyasiga, ularning psixologiyasiga qanday ta'siri borligi haqida aniq yoritib beriladi. O'zbekiston Respublikasida mana shunday bolalarga qanday imkoniyat va shart-sharoitlar yaratilganligi haqida ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlar: Mehribonlik uyi, bolalar, ta'lim-tarbiya psixologiyasi, pedagog, ota ona, salbiy ta'sir, jamiyat.

ABSTRACT

This article is about children living in orphanages in our newspaper and the history of their arrival here. Currently, it will be clearly explained about the impact on education and legal psychology. We will consider the opportunities and conditions for such children in the Republic of Uzbekistan.

Key words: Mercy home, children, education, psychology, pedagogue, parents, sick influence, society.

АННОТАЦИЯ

Эта статья о детях, живущих в детских домах нашей страны, и истории их прибытия сюда. В настоящее время будет четко объяснено влияние на образование и их психологию. Рассмотрим, какие возможности и условия созданы для таких детей в Республике Узбекистан.

Ключевые слова: Дом милосердия, дети, педагогическая психология, педагог, родители, негативное влияние, общество.

Mehribonlik uylarining hozirgi holati va ularning tarbiyalanuvchilar ularni tark etishda duch keladigan muammolar ko'plab mutaxassislarning e'tiborini tortadi. Buning sababi shundaki, bitiruvchilar mehribonlik uyini tark etgandan keyin jamiyatda "begona" bo'lishadi. Ular o'zlarini jamiyatning boshqa normal a'zolari kabi his qilmaydilar, o'zlarini normal ijtimoiy aloqalar va munosabatlarga ko'nikib ketgandek his qilmaydilar. Chunki aynan mehribonlik uydagi bolalar ruhiyatida mahzunlik va uksinish hissi bo'ladi. To'g'ri ularni barchasini birdek ko'rib tarbiya ta'lim beriladi, tengdoshlari bilan muloqot jarayonida ham kamsitmaslik, ajratib qo'ymaslikni va kun kelib ularni ham ota-onalari yoki ularning o'rnini bosib turuvchi shaxslar olib ketishlari haqda tushunchalarni, bolalar taqsil oladigan maktab pedagoglari tomonida tushuntiriladi. Ammo bularning barchasi bolalar voyaga yetib ularda "men" tushunchasi paydo bo'lguniga qadar deb o'layman. Va bu fikrga tasdiq o'rnida shuni bildiramanki har bir bola voyaga yetish(o'smirlik) davrida 3 hil avtonomiyani boshdan kechirishadi. O'smirlik avtonomiyasi mehribonlik uydagi bolalarda esa ota-onasi bor bolalarga nisbatan ancha qiyin utadi achinarli holat shundaki ular orasida shu qobiqdan chiqa olmagan bolalar ham uchrab turadi. Makoniy avtonomiyada bu bolalar atrof muhit ta'siriga tushib, tushkin ahvolda hechkimga ishonmay faqat o'zlarini ayblash hissi ortib otasi yoki onasi balkida biror qarindoshlari izlab kelishinin kutib, ba'zi holarda mehribonlik uyidan qochib ketishga urunib ham ko'rganlar va bu foydasizligini bilib ruhlarini imidszlantrib qolishadi. Emotsional avtanomiyada esa ularga dalda bo'ladigan insonlar faqat do'stlarini dalda berishi, atrofidagi bolalarni vaqti kelib oilalar olib ketishayotgani va ta'lim tarbiya beruvchi shaxslarning motiv va motivatsiyalari bo'lib qoladi. Prezidentimiz yaratgan shart – sharoitlar ularni yashashga, ota onasi bo'lmasada ular butun xalqning e'tiborida

bo'layotgani yashashga undaydi. Ular o'z ustida ish olib borishi, yaxshi hayotga qadam qo'yishiga ishonchi ortib boraveradi.

Mehribonlik uylari bolalarni tarbiyalash, o'qitish va mustaqil hayotga tayyorlash uchun sharoit yaratadi. O'zbekiston Federatsiyasida Mehribonlik uylari tarmog'iga quyidagilar kiradi: maktabgacha (3-7 yosh), maktab (7-18 yosh) va aralash yoshdagi bolalar uchun Mehribonlik uylari, shuningdek oilaviy Mehribonlik uylari. Tarbiyaviy ishlar umumiy psixologik-pedagogik asoslarga, har bir o'quvchiga individual va shaxsiy yondashuvga asoslanadi. Bolalar ijodiy, sport va mehnat faoliyatiga jalb qilingan. Mehribonlik uyidagi tarbiya uslubi o'qituvchilar va o'qituvchilar tomonidan belgilanadi. Bolalar uyi bitiruvchilari ota-onalariga qaytib, kasb-hunar ta'limi muassasalarida o'qishni davom ettirishlari va mehnat faoliyatini boshlashlari mumkin. Mehribonlik uylari tarbiyalanuvchilari, birinchi navbatda, turli sabablarga ko'ra ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalardir. Internat muassasasi tarbiyalanuvchisi rivojlanishining ijtimoiy holati ijtimoiy tarbiya sifatida tavsiflanadigan maxsus yashash sharoitlari bilan belgilanadi. Olimlar va amaliyotchilar bolalarning aqliy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan ijtimoiy tarbiyaning kamchiliklarini aniqlaydilar:

1. Kattalar va bolalar o'rtasidagi aloqani noto'g'ri tashkil etish: mehribonlik uydagi bolalar nafaqat ular boshqa bolalar bilan ham, muloqotni aksariyat yoshi katta insonlar ya'ni, oila a'zolari muloqotni noto'g'ri tuzishlari tufayli bolaning psixologiyasiga ta'sir qilib undagi qiziqishlar so'nib aksincha qo'rquvlar hayotiga kirib kelishni boshlaydi.

2. O'qituvchilarning psixologik va pedagogik tayyorgarligining yetarli emasligi; bunda bolalar ta'lim tarbiyasida muammo tug'iladi, ya'ni mehribonlik uydagi bolalar tarbiyasi ta'limi o'qituvchi psixologlar qo'lida bo'ladi ular xato qilishga xaqli emaslar chunki jamiyat poydevorlariga dasr ketishi mumkin. Oddiy pedagoglarga nisbatan ma'suliyatni kuchliroq xis qilishlarini so'rab qolamiz.

3. Bolalarni oilaning yo'qligi sababli rivojlanish nuqsonlarini qoplamaydigan dasturlar bo'yicha tarbiyalash va o'qitish; oilasi yoq bolalar albatta tushkinlik

ruhida bo'ladilar. Bu holatda psixologik bilish jarayonlari keskin uzgarishi mumkin, hulqida ruhiyatida nuqsonlari paydo bo'lishni boshlaydi. Mehribonlik uyidagi malakali hodimlar esa bu holatlarda bolalar bilan yakka tartibda ish ko'rishlari lozim.

4.Ta'lim va tarbiya jarayonida bolalarga ajratilmagan yondashuv; bolalar o'zlari qiziqtirgan savollarini tortinmasdan so'rashsalar vaqtni ayamasdan savolari qanday bo'lishiga qat'iy nazar to'g'ri yondashuv bo'lishi shart.

5.Aniq hissiy tajribaning qashshoqligi bolalar, ularning atrof-muhitining haddan tashqari torayishi; muvaffaqiyatli shaxslar bilan o'zaro munosabatlarning asosidir. Hissiy tajriba darajasi yuqori bo'lgan odamlar o'zlarining his-tuyg'ularini yaxshiroq tushunadi, qanday boshqarishni biladi va boshqalar bilan yanada samarali muloqot qiladi.

Belgilangan muammolarni bartaraf etish uchun mustaqillikni tarbiyalashga ongli tizimli yondashuv talab etiladi. Yetim bolalar va ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalar uchun muassasalar xodimlari o'quvchilarni - bo'lajak bitiruvchilarni ijtimoiy kompetentsiyani rivojlantirishga undashlari, mustaqil yashash uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirishlari, hayot istiqbollarini ko'rish qobiliyatini va mas'uliyatli qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishlari kerak. Ularga maqsadlarni belgilashni va ularni amalga oshirish uchun javobgar bo'lishni o'rgatish, ko'proq mustaqillik berish, ba'zida har bir qadamdan keyin qanday natijaga erishish mumkinligini tushuntirish, ba'zida to'liq mustaqillikni ta'minlash kerak.

Mehribonlik uyidagi ish shakllantirishga qaratilgan bo'lishi kerak:

- odamlarga ijobiy munosabat;
- turmush tarzi sifatida mehnatga bo'lgan ehtiyoj;
- tanlov qilish qobiliyati, qaror qabul qilish va ular uchun javobgar bo'lish qobiliyati (faol hayotiy pozitsiya);
- ijtimoiy makonda yashash qobiliyati (qonunlarda harakat qilish, huquqlar va ularni amalga oshirish usullarini bilish, fuqaro sifatida fuqarolik majburiyatlarini bajarishga tayyor bo'lish).

XULOSA

Shunday qilib, zamonaviy Mehribonlik uyidagi pedagogik jarayon imkon qadar tezroq o'quvchilarni etarli darajada psixologik qo'llab-quvvatlash va qo'llab-quvvatlash bilan to'ldirilishi kerak. Bu ularning shaxsiyatining rivojlanish darajasini va keyingi ijtimoiy moslashuvdi, ta'lim va tarbiyaviy o'zgarishlari, dunyoqarashlari, imkoniyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Va yetuk insonlar safiga qushiladilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. (74Olimov L.Ya, Baratov Sh. R. Аvezов О.Р. Psixologiya nazariyasi va tarixi. Darslik. "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti. Toshkent. 2019. -B. 494.
2. (71 Olimov L.Ya. Xulqi o'gishgan bolalar psixologiyasi. Darslik. Buxoro, "Durdona". 2019. – 460)
- 3.(73 Olimov L.Ya. Shaxs psixologiyasi. "Durdona" nashriyoti. Buxoro. 2019. -B.